

1

פירוש רבינו בחיי בראשית פרק מ"א

ודע כי החלומות מפני ג' סבות. מפני מאכלים, מפני מחשבות, מפני חזוק הנפש. המאכלים מולידים גסות ומעלין עשן אל המוח, והחלום הבא בסבת זה הכל עניני הבל ודברים בטלים. החלום הבא בסבת מחשבות הוא כשאדם מחשב בהם תדיר, ומכוח ציור המחשבה שהוא מחשב בהם ביום יראה אותם בלילה, הוא שכתוב בנבוכדנצר (דניאל ב) רעיוניך על משכבך סליקו. והחלום הבא מפני חיזוק הנפש הוא האמתי הראוי מכלם שהוא מכוחות הנפש, שכח המדמה מצייר בעת השינה הדברים המורגשים שכבר חשב בהם והשיגם בהקיץ וחקקם בדמיונו, ובשעת השינה, שההרגשות בטלות, הכוח הזה מתחזק בו עד שיהיה העניין נדמה לו כאלו ראה אותו בהרגש, והחלום הזה צודק כשהכוח המדמה חזק באדם והוא שבא לאדם מבלי שיהרהר בו ושלא על דרך הרגילות כלל, וזו היא נבואה קטנה שאמרו רז"ל שנתנו לשוטים ולתינוקות, מפני שאין להם דעת ולא הטריחו חושיהן בהקיץ להשכיל בדברים המורגשים ולעצור אותם בדמיונם, ולפיכך כל מה שהכוח המדמה שלהם ישתלם להם בהקיץ ישתלם להם בעת השינה שהם מדמים דברים אמתיים ומתקיימים, והחלומות שהם מהמין הזה הם באים בין לצדיקים בין לרשעים מבלי שיהרהר אדם בעניין זה כלל, ורצה הקב"ה להחלים את פרעה ולהפעים רוחו בחלום ולסכל עצת חרטומיו וחכמיו כדי להעלות את יוסף אל המעלה ההיא

אורות הקודש / חלק א / עמוד רל / פעולת השינה

השינה, וכל התכונה הטבעית הכללית של הלילה, שהיא גורמת את השינה ומתאימה לה, פעולת על צדדי החיים שבאדם שתי פעולות הפכיות. הצד העליון הרוחני יוכל להתעלות ביותר. חפשי נעשה הדמיון ממסגר החושים, ואם הוא תמיד מקושר בשכל ובחפץ עליון וקדוש, יוכל לצייר ולדמות, לחזות ולהכיר מה שאין ביכולתו בזמן הערות. אבל כוח החיים שבגוף חדל קישורו עם הצד הרוחני שבאדם, והוא הולך לבדו, פועל את פעולתו הטבעית, בצורה חשוכה מעורפלת. משני המקומות מתדבקות דוגמאות. אורות צחות, בנשמה העליונה, מזיו שלמעלה. ומחשכים וצחצוחי זוהמה, וקליפות מעביבות, בנפש החיים, מהרפש החשוך שהיתה שרויה בו, בהיותה בוססת בטיט של החיים הגופניים לבדם. והרינו פונים בכל בוקר לשתי העבודות, לטהר את נפש החיים, ולקשר את האורות הנוספים בנשמת האדם העליונה, ולחבר עוד הפעם את שתי הקצוות בהרמוניה הנאותה.

עין איה / ברכות ב / פרק שביעי-שלשה שאכלו / נ. ברכות נא/א

כי איך אפשר שמציאות טבעי הכולל את כל החי יהי רע ומחריד. והרי אנו מוצאים את כל מעשה האלהים שהם טובים ונוחים, סיבות מרגיזות ומחרידות יזדמנו רק לעתים רחוקות. אבל הדבר הכולל את כל המציאות הוא תמיד טוב ויפה, וצריך שיהי ציורו ג"כ מתקבל על כל לב בהתקבלות נוחה טבעית.

אגרות הראיה / כרך א / עט

החלומות. מהשקפה בהירה של דעת אלקים, אנו באים להחליט, שהעולם הפנימי שלנו הוא מונהג בסדרים לא פחות מכוונים ומדויקים מהעולם החיצוני, ע"כ א"א שהמצב של החלום, שהוא חלק הגון מהחיים, לא יהיה קשור בקשר חשוב עם כללות החיים, החמריים והמוסריים.

עין איה / ברכות ב / פרק תשיעי-הרואה / לב. ברכות נה/א
 כל פעולות הנפש הטבעיות ודאי הן לטובה לתכונת האדם, כי כל אשר עשה ד' הוא טוב, וכיון שהחלום הוא טבע קיים לאדם, ודאי שתנועות הנפש שע"פ החלומות הנה טובות לאדם לגופו ולנפשו. אמנם כאשר בכל כוחות הנפש אינם טובים כ"א כשעומדים בגבולם אבל כשעוברים את הגבול הנועד להם כבר חוזרים הם להפסד וחסרון, כן גם החלומות, טובים הם רק כשיפעלו את פעולת רישומם רק בשעתם דהיינו בעת השינה, שע"ז נועדו. אבל כיון שהתגברו כ"כ עד שפועלים ג"כ על מצב הנפש גם בעת היקיצה, עד שנפשו עגומה עליו וחפץ להתענות מרוב עגמת נפשו, בזה הוא עובר את גבול טבעו, והוא בתור תכונה נפרדה שלעולם אינה משובחת, והוא אות על איזה קלקול והפסד במצב הנפשי.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ל עמוד א

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו, ובא בעל החלום ואמר לו: כך וכך הן, במקום פלוני הן, של מעשר שני הן - זה היה מעשה, ואמרו: דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ח עמוד א

אמר רב יוסף: נידוהו בחלום - צריך י' בני אדם להתיר לו; אמר ליה רב אחא לרב אשי: שמתיה ושרו ליה בחלמיה, מאי? א"ל כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים.

שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן קכח

מה שראוי לדקדק בזה הוא בעניין החלומות דרך כלל במאמרי התלמוד כי הידיעה בכללים קודמת בטבע ובסדר לידיעה בפרטים וראינו כי יש מקומות שחכמינו ז"ל חוששין להם ויש מקומו' שאין חוששין להם כלל וראוי לנו לחזר אחר טעמי העניין כי ידיעת הדבר בסבותיו היא ידיעה שלימה. ובלא ידיעת הסבות אינה ידיעה רק מחשבה וכשיעלו בידינו הטעמים יתבררו ויתלבנו ויצרפו הדברים.

מה שמרפא שבר קושיא זאת הוא מאמר אחד הנזכר באחרון מברכות (נ"ה ע"ב) והוא שאמרו שם רבא רמי כתיב החלומות שווא ידברו וכתיב בחלום אדבר בו. לא קשיא כאן על ידי מלאך כאן על ידי שדים הרי שהם ז"ל נתעוררו וראו כי יש חלומות שראוי לסמוך עליהם ולחוש להם ויש מהם שאין ראוי לסמוך ולחוש להם. בהיות הכוח המדמה אשר באמצעותיו הם החלומ' בריא ביצירתו בהרכבתו ובמזגו ולא יעיקהו מזג רע ממזונו' מולידים לחה עבה ושחורה ואידיים עבים מערבבים אותו וכשהוא על אופן זה ילוה אליו הכח השכלי ובאמצעו' כח עליוני מהשכל הפועל רואה חלומ' צודקי'. והחלום הבלתי צודק הוא בהיות הכח המדמה בלתי ברי' או מפני שרש יצירתו ברוע הרכבתו וברוע מזגו או מפני מזונות עבי' רעי הכמות המולידים אידי' עבי' שחורים יטרידוהו ומפני זה מורכב מחושים אין להם מציאות כלל. וזהו אומרם כאן על ידי שד כי השד השאלוהו במקום הזה אל רוח רעה מזקת ושודדת את האדם והם כלם מאין ופועלם מאפס אין ידיים להם ואין לחוש להם כלל:

מעשה אנחנו מסופקים בזה החלום אם הוא צודק או הוא בלתי צודק אם יש לנו לחוש בדבר הראוי לחוש ושלא לחוש בדבר שאין ראוי לחוש כפי שרשי התלמוד. וידוע הוא כי בכל דבר שבממון יש לנו להעמיד הממון שנפל בו הספק בחזקתו ועל זה אמרו באותו שהיה מצטער על מעות מעשר שני שהניח אביו שאין לו לסמוך על החלום ויונח הממון ההוא בחזקתו כאשר ה' קודם החלום דברי חלומות כעניין זה לא מעלין ולא מורידין להוציא הממון מחזקתו. אבל במי שנידוהו בחלום אם על ידי מלאך הוא הרי הוא מנודה ואם ע"י שד הוא אינו מנודה וא"כ זה ספק מנודה ספק אינו מנודה והרי זה כספק איסור' אם אסור לספר ולכבס ולהתרחק מבני אדם ד' אמות אם לא ומן הספק צריך היתר ככל ספק איסור' שאפשר לצאת מידי ספק על ידי תקנה

חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף ל עמוד א

בא בעל החלום ואמר לו וכו' וא"ת וכי עדיף חלום מעד אחד דאמרינן של מעשר שני הם בבית לא אמר כלום. י"ל איצטריך סד"א חלום עדיף שהוא אחד מששים בנבואה קמ"ל דאפ"ה דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין לאסור לו ממונו ואע"פ שיש רגלים לדבר דקושטא קאמר כגון הכא שהודיעו היכן היו המעות טמונין ואפ"ה לא מהנו החלומות לאסור. וכיון שכן משמע לי מהא דמי שנדר בחלום אין צריך התיר דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין לאסור המותר ואף על גב דנידוהו בחלום צריך היתר כדאיתא בפרק קמא דנדרים התם היינו טעמא דאמרינן דמן שמיא נדוהו אבל לנדר דהוי איסורא דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.